



**Párbeszéd**

Darázs Sándorné:

**Én lenről**

**jöttem...**

— Szegedi?  
 — Fontos ez? — kérdez vissza Darázs Sándorné.  
 — Talán. Pontosabban szólva: nekem igen. Hiszek a szegediségben.  
 — Szegedi vagyok, nem itt születtem ugyan, de kicsi gyerek korom óta itt élek, itt jártam már az általános iskola osztályait.  
 — A tanáraitra emlékszik-e?  
 — Alig. Kellene? Miért kérdi?  
 — A tanárokat általában azok felejtik el hamar, akik rossz tanulók voltak...  
 — Ez nem jött be! Én jó tanuló voltam mindig. A középiskolából, a Tömörkénybe jártam, onnan már sok tanárra emlékszem, és szívesen. A természet-tudományos tárgyakat szerettem...  
 — Miért mondja ezt hangsúlyosan?  
 — Mert bíró szerettem volna lenni, a jogra pedig, tudja, a magyar és a történelem a felvételi tárgy.  
 — És?  
 — Megpróbáltam, elfelvettek. Gondoltam egyet, s eljöttem a konzervgyárba dolgozni.  
 — Mint mi?  
 — Általános adminisztrátor. Ez az első hivatalos bejegyzés a munkakönyvemben.  
 — A második?  
 — Üzemirnok.  
 — Szóval, dolgozott egy évet, aztán elment a jogi karra  
 — Beiratkoztam a felsőfokú technikumban, az élelmiszeriparba.  
 — Lemondott a bírói hivatás nagy ábrándjáról?  
 — Le én.  
 — Elmosolyodik, a szeme is nevet a csontkeretes szemüveg mögött.  
 — Kér egy kávét? — kérdi.  
 — Kérek, hozzák is mindjárt, a konzervgyár igazgatója szó-davizet iszik.  
 — Szerencsém volt, a főiskolán azokat a tárgyakat tanulhattam, amelyeket szerettem is.  
 — Csak azokat, csak olyanokat?  
 — Hát, mit mondjak, tulajdonképpen nem egészen, az iskola akkor indult, mi voltunk az első évfolyam; egy induló iskola pedig általában nem eléggé kiforrított még. Azóta sok tárgyat elhagytak már, újjakkal helyettesítették őket.  
 — Aztán?  
 — Az ösztöndíjasok mindig visszatérnek a gyárba. Miért én lettem volna kivétel? Technológus lettem. Öt évig csináltam, aztán egy napon behívatott magához az akkori igazgató: „Tudja, hogy mit jelent ilyen fiatalon négyszáz emberrel dolgozni?” Nem értettem a kérdést, kétszeresen nem érttem. Aztán kiderült, hogy kineveztek a főzélék-üzem vezetőjévé; szóval, az a sok ember az ott dolgozókat, főleg középkorú asszonyokat jelentette, a kérdés második fele meg az életkoromra vonatkozott. 26 éves voltam.  
 — És tudta, hogy mit jelent annyi emberrel dolgozni?  
 — Honnan tudtam volna?  
 — És ezt meg is mondta?  
 — Meg, de hozzátettem, hogy megpróbálom megtanulni.  
 — Hitte is?  
 — Ezt gonoszkodásnak szánta?  
 — Nem, csak a teljes igazságra voltam kíváncsi.  
 — Teljes igazság? Annyi tény, hogy éreztem magamban annyi erőt, hogy megbirkózzam azzal a feladattal. S mint később kiderült, igazam volt, ezt abból gondolom, hogy nagyon szerettem ott dolgozni, bár...  
 — Nem fejezte be a mondatot!  
 — Ja, persze, azt akartam mondani, hogy az a munkakör igazából nem nőnek való, sokat kell tizenkét órán, túlórák is akadnak, éjszakázni is kell.  
 — Most, hogy igazgató már, ki van annak az üzemnek az élén?  
 — Férfi.  
 — Úgy tudom, a férje is itt dolgozik...  
 — A termelési osztályt vezeti.  
 — Amikor 1974-ben kinevezték igazgatónak, a férje beosztottja volt, akkor fordult a kocka...

— És elkezdődtek a gyárban a találgatások; hová megy majd a Darázs...?  
 — És hová ment?  
 — Maradt a helyén, ő a főmérnökhöz tartozik közvetlenül... és minden csoda csak három napig tart...  
 — Ne haragudjék, hogy megkérdezem: a férje hogyan fogadta a tényt, hogy a felesége lesz az igazgatója?  
 — Nem okozott neki lelki defektet. Tudja, a baj nem ott van, hogy a feleség igazgató, a baj akkor kezdődik, ha a feleség otthon is igazgatót játszik. Otthon pedig nem vagyok igazgató, anya vagyok, feleség, főzők, mosok, takarítok.  
 — És itt benn? A munkamegosztásokon találkozik a férjével.  
 — Az hivatalos megbeszélés.  
 — Tegezi? Már úgy értem, a hivatalos értekezleten?  
 — Persze, de nemcsak őt, a régi kollégákat valamennyit.  
 — És az újabakat?  
 — Azokat is, ha ennek életkorunk különbsége nem akadály.  
 — Milyen igazgatónak tartja magát?  
 — Ezt a munkatársaimtól kellene megkérdeznie...  
 — Akkor megkérdezem más-képp. Hogyan szólták magát, hogyan emlegetik a gyárban.  
 — Úgy tudom, így mondják: az Éva. Esetleg Évike. Az utóbbit nem szeretem.  
 — Miért?  
 — Csak. Nőkkel előfordul, hogy nem szeretnek beceneveket.  
 — Azt mondta: csak. Használja ezt a szót akkor is, ha munkáról van szó.  
 — Nem. Soha.  
 — Négy éve igazgató, van már kialakult vezetési stílusa?  
 — Talán. Volt kitől tanulnom, a hajdani főmérnök, dr. Farkas János segített abban az akkori fiataloknak, hogy vezetővé válhassanak, azt mutatta meg, hogy miről legyünk tájékozottak, miből álljon egy munkanapunk, kivételes egyéniség volt, ritkán születnek olyanok, mint ő. Persze, mit is tagadjam, kezdetben nagyon nehéz volt, mélyvízbe kerültem.  
 — Volt úgy, hogy fel akarta adni.  
 — Az első évben, igen.  
 — Mi okozta a legtöbb gondot?  
 — Nézze, és ne vegye szerénységné, én tíz év alatt megtanultam, hogy a termelésben mit kell csinálni, azzal tisztában is voltam, de igazgatóként annyit minden mást is kell csinálni... A termeléstől a kiszállításiáig mindent.  
 — Közgazdásznak is kell lenni...  
 — Közgazdász? Hol van az még... Majd leszek. El akarom végezni a közgazdasági egyetem.  
 — Szükségesnek tartja?  
 — Ezt nem kérdezte komolyan,



persze hogy szükségesnek tartom, bár tudom, hogy sokan azt mondják, hogy az Éva mióta itt van a gyárban, folyton csak tanul, minék az, de én csinálom.  
 — Egy nap huszonnégy órából áll...  
 — Annak, aki nem tudja beosztani az idejét. Aki tudja, annak nem. Én ötök kelek, hétre bejövök a gyárba, az esetek többségében este hatkor kerülök haza, de mindenre jut időm.  
 — Fodrászra is?  
 — Arra is, minden héten. Ki nem állhatom, ha egy nő slamos.  
 — Nem azt mondom, hogy a nők járjanak szuperszerelésekben, de legyenek ápoltak, csinosak.  
 — Gyorsan dönt?  
 — Igen.  
 — És ha téved?  
 — Szerencsére, eddig ritkán fordult elő... Olyankor...  
 — Olyankor?  
 — Azt mondom, elszúrtuk, csináljuk újra. Volt, hogy bejötték az emberek vasárnap, feldolgozónivaló meg nem érkezett, volt, hogy kocsiba kellett ültetni néhány munkatársamat, hogy hívjanak be embereket, mert váratlanul érkezett termék, kiálltam, elmondtam az embereknek, ez van. Az illeszmi nem csorbítja a vezető tekintélyét.  
 — Gondjai?  
 — Kevés a dolgozónk, sokat túlóráznak, gumicsizmában kell dolgozni, bekötött fejfel, érthető. Sajnos, sok-sok év kimaradt a fejlesztésből...  
 — Csöng a telefon, felpattan.  
 — Nem illik, de hallgatózom.  
 — „Mi bajod van? Az édesanyád? Miért nem szóltál, küldtem volna kocsit, nyugodj meg, fiam, persze, attól vagy kibukva, ... Szólj, ha jobban leszel, ...”  
 — Ne haragudjék, kivel beszél?  
 — Ismerős, adatgyűjtő nálunk.  
 — Ebből az irodából főntől látszik a gyár...  
 — Ne feledje, hogy én lenről jöttem!  
 — Ez mit jelent?  
 — Csak annyit kérek, amennyi tudom, hogy teljesíthető, és jobban értékelem a dolgozó munkáját, mint ahogyan az enyém, meg többiekét értékeltek, mert tudom, hogy mit csinálnak.  
 — Csak ennyit jelent?  
 — Ennyit. Csak nélkül.  
 PETRI FERENC

**Együtt, egyedül**

Nemcsak igazságokra, fél-igazságokra, hanem statisztikai adatokra is rá-szüthető a „közhelyszerű” jelző. Esetekben azonban nem annyira a tartalom, mint inkább gyakoriság szempontjai alapján. A világszerte mért és elemzett vá-lásról tanúskodó adatok alapján elmondható: ime, egy terület, ahol ott vagyunk a világ élvonalában.

Ami érdekesség lehet. Nálunk, a hetvenes évek Magyarországn, a tulajdonképpen fiatalnak nevezhető házások is hamar ki-mondják a megannyi eljárási tortúrát maga után vonó két szót: elég volt! Aztán keresetek, vizitkeresetek, tárgyalások, az esetleges vagyon megosztása és ismét tiszta a kép: szabad az életét nemrégiben egymáshoz kötő emberpár.

Nem tudni pontosan, mi az oka a korai házasságoknak és a korai válásoknak, mégis megkoc-káztható: korántsem egyértelműen a megdondatlanság számlájára írhatók a fiatalon felbontott életközösségek. Az efféle ítélet igencsak veszélyes dolog, meglehet éppen a tartalmat takarja el szép látványosan. Mert egy válás aligha választható el a házasság körülményeitől.

Hangsúlyozom, fiatalokról van szó, így az egybekelés és ami tulajdonképpen fontosabb nála, az együttlét körülményei meglehetősen sajátosak.

Mondják, s nem minden alap nélkül, hogy a család és a munkahely az a két színhelye az emberi életnek, amely elsődlegesen befolyásolja hangulatunkat, ér-zéseinket, mondhatjuk úgy is: köz-érzetünket. Az egyik a másikra, a másik az egyikre igen csak hatással van.

Képzelnék csak el. Egy huszon-éves, alig egy-két esztendeje dolgozó fiatalember, tulajdonképpen logikusan, úgy határoz, semmi más nem hiányzik élete tel-jességéhez, csupán, hogy egybe-kerljen a választott leánnyal. „Munkám van, a szüleinknél el-lakhatunk, nem lehet akadály a boldogságunknak” — gondolhatja, persze korántsem ennyire fennköltlen, ám a tartalmát tekintve mindenképpen így. A dol-gok simán, szépen mennek a maguk útján — eljegyzés, meg-hívók, asztalfoglalás, akármelyik étteremben —, a zene, az ünne-pélyes pillanatok után azután következik a vizválasztó lényeg: együtt kell élniük egymással. És talán ez a legnehezebb az egészben.

Követve a megálmodott átlag-történetet, a kezdet még simán

megy. Aligha létezik olyan földi lény, aki ne örülne a maga vá-lasztotta új helyzetnek. Aztán — nem ritkaság — valamelyikük-nek nehézsége támad a munka-helyén, szorongását természetsze-rűleg hazaviszi. Kérdés, fel tudja-e őt oldani a szeretett lény? Az anyós vagy az anyósék egy-két hónap elteltével már koránt-sem olyan barátságosak, segítőkészek, mint annak előtte. Ime, egy újabb helyzet, amely állás-foglalást, esetleg döntést kíván. Szükségként jelentkezhet az el-költözés is, csak hát hová, kihez és mennyiért? Egy jó albélet manapság inkább főnyeremény, mint szükségmegoldást jelentő tény.

És ha minden együtt van — a lakás, a megélhetést biztosító pénz, a megértés —, még akkor sem nevezhető könnyűnek a fiatalok helyzete. Egy együttélés-sel súlyosbított, vagy inkább megnehezített kapcsolat képtelen rá, hogy önmagában, önmagától szépen fejlődjék, egészen a kitel-jesedésig. Valahogy élni kell, s az élet megfelelő, az adott ember — esetünkben emberek — sze-mélyiségjegyeihez igazított min-ták alapján szinte lehetetlen. Kor-ántsem másolásként, a már látot-tak pontos kopirozásáról ejtek én szót e helyütt, csupán arra utal-nék: kell lennie elképzelésüknek az összeházasodóknak a leendő együttes életükről.

Sok szó esik róla mostanság, hogy a mai huszonévesek kép-telenebbek rá, hogy úgy éljenek, mint szüleik, nagyszüleik. Ért-hetően, hiszen egészen más, ese-tenként homlokegyenesen ellen-kező feltételek között nevelked-ték, vagy neveltettek, mint az őket megelőző generációkat. Más-képpen gondolkodnak, mások az igényeik mindenben, miért éppen a házasság lenne kivétel ez alól. Ami igazán nehezé teszi a dol-got az együttélésnél: az a minta szükségyszerű hiánya. Mert a munkára, a hivatás szeretetére a család megtaníthatja a leszármazót — az élettapasztalatok itt so-kat segítenek. Ám, hogy miként élhető le egy boldog élet a há-zasság kötelékében, erre aligha. Itt ugyanis a gondolkodásmód meghatározta vágyakról, példák-ról van szó. A házasságnál a fiatalok maguknak keresnek (és nem készen kapnak) mintát. Jót, avagy rosszat.

És kissé rezignáltan idézhetünk egy másik statisztikai adatot is. A tapasztalatok szerint a fiatal-on elváltak második életközössé-gére már a siker a jellemző.

MALONYAI PÉTER

**Epekö**

Mondjuk Lajos akkor már huszadik éve dolgozott észre-vétlen azon a helyen. Észre-vétlen, mert jól. Még akkor sem ágált, ha nem volt anyag, hanem ötletekkel próbálta ki-húzni a műhelyt a pácából. Amikor szakszervezeti választáskor valaki bedobta a ne-vét, tulajdonképpen mindenki elcsodálkozott, hogy eddig nem jutott észbe senkinek. Egyhangúlag választották meg bizalmiának. Mondjuk ettől kezdve munkaidőben és mun-kaidő után a következő té-mákkal foglalkozott: meghall-gatta az üdüléssel kapcsolatos kérdéseket; kivizsgálta a beje-lentést, miszerint a művezető, Fájront megcsipkedte a taka-ritólínyt, utánezett, Borz in-dokoltan kapott-e nagyobb prémiumot, mint Spindulác.

Mondjuk Lajos a munkavé-delemi felelősi megbízatást már csak úgy, menet közben kapta. Mire magához tért, már por-oltókat töltött élesre, körleve-leket fogalmazott, avagy az újonnan belépő dolgozókat vi-lágosította fel, akik, igaz, hogy kívülről fájttak, „A mozgó da-ru körzetében tartózkodni ti-lós!”, és egyéb jelmondatokat, de arról fogalmuk sem volt, hol találhatók a szerelőknak. Arról nem is beszélve, hogy ebben az üzembeszben a daru nem mozdíthatott, tudniillik nem is volt.  
 Amikor ők is bekapcsolód-tak az „Egy üzem, egy óvoda” mozgalomba, Mondjuk termé-szetesnek találta, hogy szabad szombaton öltözőszekrényében egy cédula az Édenkert nevű óvoda kerítéséhez invitálja, amelynek újjávarázsolását Mondjuk nevében a kerület élén járó aktívái vállalták.

Az olyan apróságok fel sem tűntek neki, hogy táskájából — miközben reggelijét csoma-golta ki — cédula került elő, mellette pedig a testvérbrigád naplóját találta. A kedves hangú levél arra kérte, szerezze be Czeffe Sebő, az ismert író bejegyzését, miszerint f. hó 26-án a brigád meghívására az üzem — egyébként még csak tervekben szereplő — klubjában nagy sikerű író-ol-vasó találkozón vett részt, amelyen megvitatták a mária-besnyői vész hatását az anti-feudális parasztmozgalmak ra-dikalizálására, különös te-kintettel a reformáció holla-ndiai szárnyának tevékenységé-re. Mivel Mondjuk ugyan-azon a lakótelepen lakott, mint a Mester, ez különösebb erőfeszítést nem jelenthetett a számára.  
 Amikor immár hónapok óta különös fájdalmak erősödtek

az oldalában, felesége uniszol-lására végül is elment orvosi kivizsgálásra.  
 Amikor az üzemben a 25 éves tőrszárdatagok jutal-mazási ünnepségére került volna sor — ahol aranygyü-rüket szoktak adományozni —, Mondjuk Lajos a kórházból táviratban üdvözölte a kollek-tívát, kívánt további alkotó munkasikereket, s megkockáz-tott egy apró kérést, misze-rint a neli szánt gyűrűbe, akár a saját költségén, egy szerény kis követ helyezzenek el, amelyet postafordultával, expressz-ajánlva eljuttat a szakszervezeti bizottsághoz. Csupán azt kell megvárnia, míg a szóban forgó, számára oly annyira kedves tárgyat el-távolítják az epéjéből.  
 Becsülettel végzett 25 évi munka után ennyit csak meg-érdemel!  
 M. L.